

NATIVE LANGUAGE AND ITS TEACHING METHODOLOGY (ON THE EXAMPLE OF ELEMENTARY GRADES)

Tuychiyeva Burayhon Abdurahmonovna¹

General Secondary Education School No 15 under the Department of Public Education of Sharaf Rashidov District of Jizzakh region

KEYWORDS

scientific, systematic, consistent, conscious, demonstrative, active, principles of independence, development of creative thinking, text creation

ABSTRACT

At present, the country pays great attention to the development of the mother tongue, and the use of various innovative and pedagogical technologies in the teaching of the mother tongue in schools and educational institutions is a priority. This article is devoted to the methods of teaching the mother tongue in primary school.

2181-2675/© 2022 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: 10.5281/zenodo.7090201

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

¹ Teacher, General Secondary Education School No 15 under the Department of Public Education of Sharaf Rashidov District of Jizzakh region, UZB

ONA TILI VA UNING O'QITILISH METODIKASI (BOSHLANG'ICH SINFLAR MISOLIDA)

KALIT SO'ZLAR:

ilmiylik, tizimlilik, izchillik, onglilik, ko'rsatmalilik, faollik, mustaqillik prinsplari, ijodiy tafakkurni o'stirish, matn yaratish

ANNOTATSIYA

Hozirda mamlakatimizda ona tilini rivojlantirishga katta e'tibor qaratilib, maktablarda, ta'lim muassasalarida ona tilini o'qitishda turli innovatsion va pedagogik texnologiyalardan foydalanish ustuvorlik kasb etmoqda. Ushbu maqola boshlang'ich sinflarda ona tilini o'qitish metodikasiga bag'ishlangan.

Ona tili - har bir elatning, xalqning, millatning o'z tili. Ona tili lug'at tarkibi, asosan, shu tilga mansub xalqning turmushi, madaniyati va an'analarini ifodalaydigan so'z va tushunchalardan iborat bo'ladi. Ona tili taraqqiyoti har bir elat, xalq va millatning ijtimoiy rivojlanishi bilan uzviy bog'liq. Darsni tashkil etish, boshqarish, nazorat qilishda o'quvchi va o'qituvchi faoliyatiga qo'yiladigan talablar, didaktik qoidalar ta'lim prinsplari hisoblanadi. Bu prinsplar har fanda o'ziga xos tadqiq etiladi. Biz quyida ona tili fanini o'qitishda qo'llaniladigan prinsplar xususida so'z yuritimiz. Tizimlilik va izchillik prinsipi. O'zbek tili o'qitishda tizimlilik va izchillik prinsipi muhim o'rin tutadi. Til fanining bo'limlarini bir tartibda o'rganish shu prinspga mos tushadi. Ona tili fanini o'rgatishda dastlab fonetika, leksika haqida, shundan so'ng so'z yasash, so'z tarkibi, morfologiya va sintaksis haqida ma'lumot beriladi. Bu esa yuqoridagi prinspga amal qilinganligini bildiradi. Ona tili o'qitishda nazariyani amaliyotga bog'lash ham muhimdir. Buning uchun fonetika va grammatikadan har bir mavzu orfografiya yoki punktuatsiya bilan, orfoepiya yoki lug'at bilan bog'liq holda o'tilishi lozim. Bu prinspni amalga oshirish uchun grammatik qoidalarga mos misollarni jonli nutqdan olish, qoidalarni mustahkamlashda o'quvchilarning ijodiy tafakkurini o'stirishga yordam beradigan mashqlardan foydalanish zarur bo'ladi. Ona tili o'qitishda onglilik ham muhim o'rin egallaydi. Onglilik prinsipi ta'rif yoki qoidaning o'quvchilar tomonidan ongli o'zlashtirilishiga tirishmoqni talab etadi:

1. O'qitishda ongli verbal-kognitiv ta'limga (OVKT) asoslanish
2. Til material va ta'lim oluvchilarning yosh psixologiyasi mutanosibligiga e'tibor berish.
3. O'quvchilarda mustaqil va ijodiy mushohada malakalarini mustahkamlash.
4. Darsni ma'lum bir tizimda olib borish.
5. Mavzulararo bog'lanishga e'tibor berish.
6. Nutqiy malakalarni mustahkamlash va til sezgirligini oshirish.

Mustaqillik va faollik prinsipi. Mustaqillik va faollik orqali o'quvchi ta'limining faol ishtirokchisiga aylanadi. Mustaqillik faollik uchun sharoit yaratilsa, faollik mustaqillikni tarbiyalashga asos bo'ladi. Mashg'ulotlarda mustaqil ishlarni tashkil etish qo'yilgan muammo, savol va topshiriqlar mohiyatidan kelib chiqib o'quv jarayonini boshqarish yosh avlodda mustaqillik va faollikni tarbiyalaydi. Buning uchun o'quvchi har bir mashg'ulotda

mustaqil va ijodiy ishlashi, tilning mavjud imkoniyatlaridan unumli foydalanishi, soʻz boyligini oshirib borishi, ravon va aniq soʻzlash malakasini egallashi darkor. Ilmiylik va tushunarlik prinsipi. Ilmiylik prinsipi oʻquv predmetlarini hozirgi fan yutuqlari zaminida bayon qilishni talab etadi. Tushunarlik prinsipi esa oʻquv predmetini bolalarning yoshi, shaxsiy xususiyatlari, hayotiy tajribalari, tayyorgarlik darajasiga moslashtirishni taqozo etadi. Bu ikki prinsip bir-birini toʻldiradi. Bu prinsiplarni amalga oshirishda quyidagilarga etibor berish talab etiladi:

- til sathlarini oʻzaro bogʻliqlikda oʻrgatish;
- oʻqituvchining fan yangiliklaridan xabardor boʻlib turishi kerak;
- oʻqituvchi butun fikrini ilmga asoslanib bayon etishi lozim;
- til va nutqni farqlab oʻqitishning, ixcham va talaffuz meyorlariga mos boʻlishi;
- ayrim oʻquvchilarga individual munosabatda boʻlish.

Koʻrsatmalilik prinsipi. Koʻrsatmalilik oʻquvchilar bilimini oshirish va oʻqituvchining mehnatini samarali qilish vositalaridan biridir. Koʻrgazmali quroldan yangi bilim berishda ham, oʻtilganlarini qaytarish va ayrim faktlarni izohlashda ham foydalanish mumkin. Koʻrgazma sifatida turli jadvallardan, boshqotirmalardan, fikrlash jarayonini tezlashtirishga qaratilgan oʻquv topshiriqlaridan, kompyuterda ishlashga yoʻnaltirilgan dasturlardan, audiyo-video oʻquv dasturlaridan foydalanish mumkin. Oʻzbek tili oʻqitishning oʻziga xos prinsiplari.

1. Til oʻqitishda tabiiylikka rioya qilish. Maktabda til oʻqitish maktabgacha tilni oʻzlashtirish jarayonining tabiiy davomi boʻlishi kerak. Tilni oʻqitishda tabiiylik prinsipiga amal qilishda oʻquvchilarning boshlangʻich sinfda olgan bilimlarini hisobga olish, til materiallarini jonli nutq tarkibida oʻrgatishga eʼtibor berish lozim boʻladi.

2. Yozma nutqni ogʻzaki nutqqa chogʻishtirib oʻrgatish. Ogʻzaki va yozma nutqni oʻzaro chogʻishtirib oʻrgatish oʻquvchilarning imlo savodxonligini oshiradi, ular orfoepik va orfografik qoidalarining farqlarini ongli ajratadigan boʻladi. Bunday oʻqitish oʻquvchilarning nutq madaniyatini oshiradi. Bu prinsip quyidagi yoʻllar bilan amalga oshiriladi: tovushni harf bilan chogʻishtirish, punktuatsiyani ohang bilan chogʻishtirish, ogʻzaki mashqdan yozma mashqqa qarab borish.

3. Oʻquvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirib borish prinsipi. Nutqning ifodaliligi va taʼsirchanligini taʼminlashga xizmat qiluvchi koʻnikma va malakalar ona tili mashgʻulotlarida shakllanadi. Tilning barcha boʻlimlari ham nutqiy mahoratni rivojlantirishda keng imkoniyatga ega.

4. Til boʻlimlari va ular orqali ifodalangan maʼnolarni ajratish. Oʻquvchilar tilni yaxshi egallashlari uchun uning fonetikasini puxta bilishlari lozim. Fonetik qoidalar esa talaffuz meyorlarini belgilashda muhim oʻrin tutadi. Fonetikani yaxshi oʻrgatish imlo, leksikologiya va grammatikani yaxshi oʻrgatishga ham yordam beradi.

5. Oʻquvchilarda yoshlikdan “til sezgirligi” tuygʻusini shakllantirish. Bu qobiliyat tufayli oʻquvchilar har bir soʻz va shaklni oʻzidagi mavjud bilim va malakalar yordamida tez uqib, ularni amaliy nutqqa tadbiq etadilar. 6. Oʻquvchilarning yozuv madaniyatini, savodini uzluksiz oshirib borish. Oʻquvchilarning orfografiya va punktuatsiyaga doir bilim-

malakalarini oshirish uchun og'zaki va yozma nutq doimo qiyosiy ravishda o'rganilishi kerak. Masalan, tinish belgilarini to'g'ri qo'yish uchun oquvchi gapning sintaktik qurilishini yaxshi bilishdan tashqari nutqning ohang tomonini ham fahmlay olishi zarur. Og'zaki nutq bilan yozma nutq orasidagi munosabatni to'g'ri belgilash orqali o'quvchilarning yozuv malakalari ham takomillashib boradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Pespublikasining "Ta'lim to'g'risidagi Qonuni". 1997-y 29- avgust. 2. B.To'xliyev, M.Shamsiyeva, T.Ziyadova. "O'zbek tili o'qitish metodikasi" Toshkent. "Yangi asr avlodi" nashriyoti. 2006-y.

3. A.G'ulomov, M.Qodirov "Ona tili o'qitish metodikasi" Toshkent. "Universitet" nashriyoti. 2001-y.

4. Erkinovna A. D. et al. Educate convinced-The purpose of family and society //European Journal of Molecular and Clinical Medicine. – 2020. – T. 7. – №. 6. – C. 2345-2352.

Shukrillaevna X. X. HEALTHY LIFESTYLE FOR WOMEN IN THE FAMILY FORMATION //Конференции. – 2020.

5. Xamdamova X. TRAINING-AS A POPULAR FORM OF ACTIVE LEARNING ADULTS //Конференции. – 2021.

6. Xamdamova H. THE METAPHORICAL NATURE OF WORDS SPECIFIC TO THE NOUN PHRASE //СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ НАУКИ, ОБЩЕСТВА И ОБРАЗОВАНИЯ. – 2021. – С. 152-154.

7. Xamdamova X. SPEAKING A FOREIGN LANGUAGE-AS A KEY TO FURTHER SELFIMPROVEMENT //Конференции. – 2021.

8. Jumanazarova G., Hamdamova K. Metaforalization of Lexemas Specifically in the Doston" Rustamkhon" //International Journal of Social Science Research and Review. – 2022. – T. 5. – №. 5. – С. 136-140.

9. Mamurova M., Ruzimatova A. IMPLEMENTATION OF MODERN INNOVATIVE AND PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE TEACHING AND UPBRINGING OF STUDENTS OF THE ELEMENTARY SCHOOL //Theoretical & Applied Science. – 2021. – №. 6. – С. 726-728.

10. Mamurova M. MAHMOUD GHAZNAVI AS A HISTORICAL PERSON AND A LITERARY IMAGE //Theoretical & Applied Science. – 2021. – №. 6. – С. 718-721.

11. Mamurova M., Ruzimatova A. MAKSUD QORIYEV'S CHARACTER CREATION SKILLS //Theoretical & Applied Science. – 2021. – №. 6. – С. 722-725.

12. Mahammadjanovna M. M. et al. Ways and Principles of Developing Inclusive Education in Preschool Organizations //International Journal of Culture and Modernity. – 2021. – T. 11. – С. 274-279.

13. Mahammadjanovna M. M. et al. Games used to Develop the Speech and Creative Thinking of Preschool Children //International Journal of Culture and Modernity. – 2021. – T. 11. – С. 263-267.

14. Mahammadjanovna M. M. et al. Pedagogical and Psychological Problems of Speech Development in Preschool Children //International Journal of Culture and Modernity. –

2021. – Т. 11. – С. 252-255.

15. Mahammadjanovna M. M. et al. The Role and Importance of Games in the Development of Children's Speech //International Journal of Culture and Modernity. – 2021. – Т. 11. – С. 249-251.

16. Makhammadjanovna M. M. APPEARANCE OF MAKSUD KARYIEV'S STYLE IN" IBN SINO" NOVEL //Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development. – 2022. – Т. 5. – С. 10-12.

17. Mamurova M. STYLISTIC PECULIARITIES OF MAKSUD KORIEV'S STORIES.

18. Ботирова Х. ЖАНР" БАЛЕТ" В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ КОМПОЗИТОРОВ //Гуманитарный трактат. – 2018. – №. 32. – С. 14-15.

19. Ботирова Х. Т. В ОБУЧЕНИИ ПРЕДМЕТА ТЕОРИИ МУЗЫКИ РОЛЬ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ //Педагогика ва психологияда инновациялар. – 2019. – №. 5.

20. Tursunbaevna B. K. SAMPLES OF ORAL FOLK ART //International Journal of Advanced Science and Technology. – 2019. – Т. 28. – №. 15. – С. 559-568.

21. Botirova K. T. METHODS OF DEVELOPING THE SYSTEM OF SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION OF YOUNG STUDENTS THROUGH THE UZBEK PEOPLE'S PERFORMING ART //Chief Editor.

22. Botirova X. T. et al. THE PLACE OF MUSIC IN UPBRINGING OF YOUNG PEOPLE //Science and Education. – 2020. – Т. 1. – №. 1. – С. 512-517.

23. Ботирова Х. The practice of applying pedagogical technologies in the learning process to playing the Chang instrument //Общество и инновации. – 2021. – Т. 2. – №. 3/5. – С. 330-339.

24. Tursunbaevna B. X. COOPERATION OF TEACHER AND STUDENT ON MUSIC WORK //Erudio Journal of Educational Innovation. – 2020. – Т. 7. – №. 1. – С. 36-47.

25. Tursunbaevna B. X. Methods for improving thoretical knowledge of music of elementary school students //International Journal on Integrated Education. – 2020. – Т. 3. – №. 4. – С. 4-10.

26. Tursunbaevna B. X. New approach to vocal-choral skills //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2021. – Т. 11. – №. 4. – С. 1638-1654.

27. Tursunbaevna B. X. The place of music in upbringing of young people //Science and Education. – 2020. – Т. 1. – №. 1. – С. 512-517.